

ZULFIYA MO‘MINOVANING “AYOLGA BAXT BERING” SHE’RINING LINGVOPOETIK TAHLILI

Sadoqat Hamzayevna

Buxoro davlat universiteti, lingvistika yo‘nalishi 1-bosqich magistranti

Email: sadoqathojiyeva1988@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Zulfiya Mo‘minova ijodi va uning o‘ziga xos xususiyatlari to‘g‘risida ma‘lumot berilib, ayniqsa, shoiraning “Ayolga baxt bering” she‘ri keng miqyosda tadqiq qilindi. Ta’kidlash lozimi, “Ayolga baxt bering” she‘riga lingvopoetik jihatdan yondashish asar mohiyatiga yanada chuqurroq kirib borishga yordam beradi. She‘rda qo‘llanilgan ba’zi uslubiy vositalar, adabiy omillar asar ta’sirchanligini oshirishga xizmat qilgan.

Kalit so‘zlar: Zulfiya Mo‘minova, “Ayolga baxt bering”, “lingvopoetik tahlil, lingvistik yondashuv, o‘xshatish, badiiy unsur.

LINGUOPOETICAL ANALYSIS OF ZULFIYA MUMINOVA'S POEM “GIVE HAPPINESS TO A WOMAN”

ABSTRACT

This article provides information about the work of Zulfiya Muminova and its peculiarities, in particular, the poet's poem "Give Happiness to a Woman" was widely studied. It should be noted that the linguopoetic approach to the poem "Give Happiness to a Woman" helps to penetrate deeper into the essence of the work. Some methodological tools and literary factors used in the poem served to increase the effectiveness of the work.

Keywords: Zulfiya Muminova, “Give a woman happiness”, “Linguopoetic analysis, linguistic approach, analogy, artistic element.

ЛИНГВОПОЭТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СТИХОТВОРЕНИЯ ЗУЛЬФИИ МУМИНОВОЙ “ДАРИТЕ СЧАСТЬЕ ЖЕНЩИНЕ”

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлена информация о творчестве Зульфии Муминовой и его особенностях, в частности широко исследовано стихотворение

поэтессы «Подари женщине счастье». Следует отметить, что лингвопоэтический подход к стихотворению «Подари счастье женщине» помогает глубже проникнуть в суть произведения. Некоторые методические средства и литературные факторы, использованные в поэме, послужили повышению эффективности работы.

Ключевые слова: Зульфия Муминова, «Подари женщине счастье», «Лингвопоэтический анализ, лингвистический подход, аналогия, художественный элемент.

Inson yaralibdiki, uning ijtimoiy hayotida moddiy voqelikdan ko'ra ma'naviy voqelik har doim ustun bolib kelgan. Ma'naviy voqelik inson dunyoqarashining, ma'naviyatining, fikrlashining, tafakkurining asosi bo'lib xizmat qiladi. Bunda esa adabiyot fani ruhiyat tarbiyachisi sifatida yordamga keladi. Adabiyot doirasida yaratilgan barcha asarlar, xoh u nasrda bolsin, xoh nazmda yoki dramatik asarlar ham – bular inson ma'naviyatining shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Ana shunday shaxs ma'naviy dunyosiga ta'sir o'tkazgan, uning hislarini junbushga keltirishga sabab bo'lgan adabiyotning yirik darg'alaridan biri Zulfiya Mo'minovadir.

Zulfiya Mo'minova “Vatan tashlab ketmaydi”, “Yonayotgan ayol”, “Azizim, baxtiyorman” kabi qator she'riy to'plamlar muallifi hisoblanadi[11]. O'z sherlarida insoniy muhabbat, bashar turmushida tabiatning o'zni, qalb xotirjamligi-yu, onaning farzandga bolgan muhabbatini madh aylagan shoira barchamizning ko'nglimizdan chuqur joy olgan. Ayniqsa, shoira qalamiga mansub “Ayolga baxt bering” she'ri bugungi kunda barcha kitobxonlar qalbidan chuqur joy olgan. Biz siz bilan tadqiq qilmoqchi bo'lgan ushbu maqolada Zulfiya Mo'minovaning “Ayolga baxt bering” she'rining lingvopoetik tahlili haqida so'z yuritamiz.

Bugungi kunda tilshunoslikda badiiy matnlarga lingvopoetik jihatdan yondashuv asar mohiyatini ochib berishda, ijod namunalarini shakllantiruvchi asosiy unsurlarni aniqlashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. “Ayolga baxt bering” she'rining lingvopoetik tadqiqida biz siz bilan ko'rib chiqmoqchi bo'lgan asosiy jihatlar bu badiiy tasvir vositalarining salmog'i, she'rda ifodalangan dennotativ va konnotativ ma'noli birliklar va hokazolardan iboratdir[2].

*Ayolga baxt bering, saodat bering,
Demang yuribdi-ku kulib, jilmayib.
Ayol kulib turib o'lishi mumkin,
Dunyoni olishi mumkin jilmayib[14].*

Yuqorida keltirilgan she'riy bandeda qo'llanilgan badiiy tasviriy vositalar she'rning emotsional-ekspressiv holatini yuzaga chiqarishda muhim rol o'ynagan. Bandning murojaat shaklida ifodalanishi (II shaxs, buyruq mayli) she'r ta'sirchanligini

oshirishga xizmat qilgan. Bundan tashqari, badda aks etgan graduonomik vosita ham asardagi satrlar izchilligini ta'minlashga yordam bergan: Kulib turmoq – jilmaymoq. Aslida, sinonimik qator sifatida e'tirof etiluvchi ushbu ikki so'z mohiyatan darajalanish xususiyatini o'zida aks ettirgan, ya'ni kulmoq – ma'noviy jihatdan kuchlilikni ifodalasa, jilmaymoq kulmoqqa nisbatan kuchsizroq semantik vosita bo'lib kelgan.

*Ayolga baxt bering, saodat bering,
Gar ko'zlari kulib tursa-da,
Bo'g'zining ostida necha ming hasrat,
Oy yuzlari kulib tursa-da...[14]*

,- tarzida davom etgan ikkinchi badda adabiy tasvir vositalaridan biri takror san'ati qo'llangan, ikkinchi va to'rtinchi misradagi "kulib tursa-da" takrori she'riy misralar uyg'unligini ta'minlagan. Bundan tashqari, mubolag'a san'ati ham ijodkor tomonidan mohirona qo'llangan, ya'ni "Bo'g'zining ostida necha ming hasrat" misrasi orqali ifodalangan mubolag'aviy misra xalqimiz orasida keng uchraydigan "Ichi dardga to'la" birligining yaqqol ifodasi sifatida o'z tasdig'ini topgan.

*Ko'nglini ko'taring hech bo'lmaganda,
Qo'lini silashga shafolat toping.
Yig'lab turganida hech bo'lmaganda,
Yoshini artishga muruvvat toping[14]*

Uchinchi bandga lingvopoetik jihatdan yondashadigan bo'lsak, unda badiiy nutqning go'zal namunasiga guvoh bo'lishimiz mumkin, ya'ni shoirona ifodalardan iborat birliklar she'riy badda o'zaro assosiatsiya hosil qilgan: ko'nglini ko'tarmoq, qo'lini silamoq, shafolat topmoq, muruvvat topmoq – bularning barchasi ijobiy bo'yoqdorlikka ega so'zlar hisoblanib, semantik jihatdan umuman boshqa ma'nolar kasb etsa-da, biroq ijobiylik ottenkasi nuqtayi nazaridan bir guruhga mansub, deya bemalol ayta olamiz. Bundan tashqari, yuqoridagi satrda frazeologik birlik ham (ko'nglini ko'tarmoq) qatnashgan bo'lib, uni paremik vosita sifatida tahlil qilish aynan badiiy asarga lingvopoetik jihatdan yondashuvning asl ko'rinishi sifatida namoyon bo'ladi.

*Nogoh yerga tushsa oppoq ro'moli,
Bosib o'tmaslikka shafolat toping.
Chaqaloq yalagan etaklarini
Toza deb aytishga adolat toping.[14]*

Shoira she'rlarining ajoyib xususiyati shundan iboratki, ijodkor sifatlash badiiy san'atini mohirlik ila satrlarga "singdirib yuboradi", ya'ni sifatlashning go'zal namunalarini ijodkor qalami ila yoritib beradi. Yuqoridagi satrlarda qo'llanilgan sifatlashlar she'ning yanada ta'sirchan, yanada go'zal bo'lishiga yordam bergan. Xususan, birinchi misradagi oppoq ro'mol birikmasidagi oppoq sifatlashi aynan ro'molning ramzi sifatida emas, balki ayolning pokligi, pokizaligi razmi sifatida

keltirilgan. Buni biz bevosita ramz deb ham ta'kidlashimiz mumkin. Ya'ni shoira ayolning pokizaligini toptamaslik uchun shijoat toping deya undamoqda. Keyingi sifatlash esa "chaqaloq yalagan etaklar" birligi asosida yuzaga kelib, bu orqali ijodkor ayolning farzandni ulg'aytirishdagi boshidan o'tkazadigan mashaqqatlari aks ettirilgan.

Ayolga baxt bering, saodat bering,

Illohi nur toping, hidoyat toping.

Illohi baxt bergan ayol yonidan

Baxtiyor o'tmoqqa inoyat toping, - [14]

deya yakunlanadigan misralarda ham xuddi oldingi satrdagi kabi assotsiativ so'zlar guruhiga duch kelishimiz mumkin: baxt, baxtiyor, nur, hidoyat, inoyat – e'tibor bergan bo'lsangiz, ushbu assotsiativ so'zlar guruhi Islom dini asosida yuzaga kelganligining guvohi bo'lishimiz mumkin.

Illohi qalqonsiz, illoh qo'rg'onsiz

G'iybatlar yirtmasin ko'ylakkinasin.

Illohi hushyorsiz, illoh bedorsiz,

Itlar tishlamasin yurakkinasin. [14]

Keltirilgan misralarga lingvopoetik jihatdan yondashadigan bo'lsak, bilishimiz mumkinki, she'rda takror holda sintaktik jihatdan so'z-gaplar qo'llangan, takroriy qo'llangan so'z-gaplar she'rdagi ohangdorlikni oshirgan: illohi, illoh. Yoki bo'lmasa bir-biriga yaqin ma'noda qo'llanilgan so'zlardan foydalanish she'r mazmunini yanada kuchaytirishga xizmat qilgan: hushyor –bedor. Ushbu parchada dennotativ ma'noli so'z ham qo'llanilgan(it). It so'zi orqali ifodalangan ko'chma ma'noda shoira ayol yuragiga og'riq beruvchi, unga zulm qiluvchi barchani nazarda tutmoqda.

Ayolga baxt bering, saodat bering,

Tog' qimirlab, toshlar so'zga kirsa-da,

Ayolga baxt bering, saodat bering, -

Oltmishga kirsa-da, yuzga kirsa-da. [14]

She'rning yakuniy qismida she'r boshlangan misra yana bir bor takrorlanadi: "Ayolga baxt bering, saodat bering". Bundan tashqari, parchada qo'llanilgan partonim munosabat (tosh-tog') asar mazmuniga qo'shimcha ma'no yuklovchi vosita vazifasini bajargan.

Xulosa sifatida aytishimiz mumkinki, Zulfiya Mo'minovaning "Ayolga baxt bering" she'ri o'ziga xos ohangga, o'ziga xos mazmunga ega. Ushbu she'rga lingvopoetik jihatdan yondashish asarning ham tilshunoslik nuqtayi nazaridan anglashilishiga, ham adabiyot nuqtayi nazaridan anglashilishiga yordam beradi. Yuqorida ko'rib o'tganimizdek, she'rda qo'llanilgan badiiy tasvir vositalari, avvalgi bandlarga qo'llanilgan bandlarning keyingi bandda yana bir bor takrorlanishi, nutq

birliklarining o'ziga xos foydalanilishi, konnotativ va denotativ birliklarga xos jihatlar she'r mohiyatining oson tushunilishiga xizmat qilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahmonov H., Mahmudov N. So'z estetikasi.—T.:«0'qituvchi», 1981.
2. Begmatov E., Tojiyev Y. Nutq madaniyati va uslubiyat asoslari.T.: «0'qituvchi», 1992.
3. Mamatov A.E. Hozirgi zamon o'zbek adabiy tilida leksik va frazeologik norma muammolari. Doktorlik dissertatsiyasi. — T.: 1991.
4. Pardayev A., Ro'ziyev F., Mahamadaliyev X. Jurnalistikada til va ifoda. — T.: «Istiqloq», 2006.
5. Rahmatullayev Sh. Hozirgi adabiy o'zbek tili. —T.: «**Universitet**», 2006.
6. Rahmatullayev Sh. Sistem tilshunoslik asoslari (til qurilishini tizim sifatida o'rganish masalalari). — T.: «Universitet», 2007.
7. Toshaliyeva S. O'zbek tilida okkazonalizmlar. Nomzodlik dissertatsiyasi. — T.: 1998.
8. To'xtasinova O. O'zbek tilida leksik okkazonalizmlar va ulaming badiiy-estetik xususiyatlari. Nomzodlik dissertatsiyasi avtoreferati. — T.: 2007.
9. Shomaqsudov A., Rasulov I., Qo'ng'urov R., Rustamov H. O'zbek tili stilistikasi. — T.: «0'qituvchi», 1983.
10. Qilichev E. O'zbek tilining amaliy stilistikasi. — T.: 1999.
11. Qo'ng'urov R., Karimov S. O'zbek tili stilistikasi va nutq madaniyati: bibliografik ko'rsatkich. - Samarqand, SamDU nashri, 1984.
12. www.wikipedia.org
13. www.hozir.org
14. www.google.com